

**КОМПЕНСАЦИИТЕ СА НЕОБХОДИМИ, НО РЕФОРМАТА
В ЕНЕРГЕТИКАТА Е НЕИЗБЕЖНА,
ЗА ДА НЕ СЕ ПОВТАРЯТ ПОДОБНИ КРИЗИ**

Основната мрежа от спешни мерки е зададена в Насоките на Европейската комисия от 13.10.2021 г., а именно:

- **Компенсирание, пряко подпомагане на крайни потребители и предотвратяване на прекъсване на връзката с енергийната мрежа** - за ограничаване на износа на ток и „безплатна“ електроенергия на месец за енергийно бедни, равни вноски и изравнителна сметка на битовите потребители на електроенергия на годишна база и спиране на доставките на електроенергия едва след трета неплатена месечна сметка; Диференциране на бизнеса по групи за подпомагане.
- **Освобождаване от/намалени ставки на данъчно облагане – от Зелени закони предлагаме** премахване на акциза и сваляне на ДДС на електроенергията на 5% (при съобразяване с чл. 99 от Директивата за ДДС).
- **Държавна помощ** - по-ниска цена за доставката на природен газ, електроенергия или централно отопление, **дългосрочни споразумения за закупуване на енергия от възобновяеми източници**, подпомагане, което е неутрално по отношение на технологиите и да не води до дискриминирането на предприятия в сходна ситуация и **съответства на общите цели за декарбонизация**
- **Засилване на надзора на пазара – разследване и превенция на антиконкурентно поведение** на енергийния пазар, проверка на реалната собственост на всички търговци на енергия на БНЕБ, актуализация на санкциите
- **Овластяване на потребителите** - възможности за участие в енергийния пазар при по-добра защита и по-силна позиция във веригата за доставки на енергия;

- **Институционални промени** – смяна на членовете на КЕВР, засилване на контролните им функции и капацитета за тях и спешна работа по изпълнение на задълженията на комисията
- **Промени в законодателството** - намаляване на регулаторните функции в енергетиката, засилване на контролиращите функции в енергетиката и във водния сектор. Тук се включва и набирането, обучението и използването на адекватен персонал с контролни функции и специфични разследващи функции, както и вътрешен независим контрол в самата комисия (комисии) и прецизиране взаимодействието на КЕВР (или бъдещите два отделни регулатора) с другите институции.

***

На 15 декември 47-то Народно събрание гласува Решение за налагане на мораториум върху цените на електроенергията, топлоенергията и ВиК услугите, като замразява цените на нивото от 1 януари 2021 г. На следващия ден НС уточни това решение в три посоки:

- замразяването на цените е само за потребителите на регулирания пазар;
- замразяването на цените е на нивата от 16 декември 2021 г.
- срокът на действие на мораториума е от 1 януари до 31 март 2022 г.

Този мораториум беше приет в отговор на глобалната криза с цените на енергията, която засегна тежко и България. В основата си тази криза е „вносна“ за страната ни, но тя извади на показ и дълго прикриваните сериозни структурни проблеми на българската енергетика. На всички са ясни непосредствените причини за кризата в глобален мащаб: цените на природния газ и – но в далеч по-малка степен (9 пъти по-малък ефект) – на квотите за въглеродни емисии. Своята роля изиграха и влошените климатични условия през годината, които ограничиха производството на електроенергия от вода и вятър в част от държавите на ЕС. В по-широк план роля играе и геополитическият фактор, доколкото цените на природния газ се контролират пряко от един от големите играчи на световната сцена с отдавна известни геополитически интереси – Русия.

В България обаче за кризата има и серия от специфични причини:

1. дълго отлаганите реформи и инвестиции в енергетиката;
2. недоразвитият пазар на електроенергия, даващ възможност за неговото лесно и безконтролно манипулиране (вкл. при износа на електроенергия);
3. зависимостта на регулатора – КЕВР – от политически и корпоративни интереси;
4. зависимостта на доставките за сектора от Русия;
5. липсата на частни и „кооперативни“ инвестиции в енергийни технологии за собствени нужди;
6. корупцията, придобила невероятни размери;
7. други.

Някои от изброените проблеми са налице и във водния сектор, чието управление е разпределено между няколко министерства и институции, представляващи разнопосочни интереси.

***

Тезата на правителството, че с мораториума си „купува време“, за да подготви закони и институционални промени е разбираема, но не докрай приемлива. Тя разкрива два големи риска:

- да не бъде приета или дори бойкотирана от част от бизнеса, който ще продължи да трупа загуби;
- риск правителството да бъде подведено от хора и групи с частни интереси, несъвпадащи с националния интерес поради липса на вече готови решения.

В сегашната ситуация „националният интерес“ може да се дефинира така:

- спасяване на българските граждани и бизнес от шока с цените на енергията, без при това да се повиши драстично и цената на ВиК-услугите;
- ударно начало на реформата в енергийния сектор, насочена към постигане целите на „Зелената сделка“, „Fit-to-55“ и въглеродно неутрална енергетика към 2050 г.
- оцеляване на правителството, за да може да прокара първите две задачи (тук минималният хоризонт варира в зависимост от прогнозата за периода на кризата и желанието на правителството и коалицията да работят за реформите в сектора).

Какво може да се направи в така зададената рамка, към която естествено се причислява и изискването да не се „пробие“ бюджетът?

На първо място е прилагането на принципа „правилни работещи решения, вкарани в действие за минимален срок“, като срокът се брои от деня на мораториума. Целта е да се съкрати времетраенето на мораториума. Смятаме, че подобен подход на действие на правителството и НС ще има позитивен прием в обществото и сред бизнеса, ще мотивира и ще убеждава, че нещата се движат към решаване, а не към замазване. Обявените на [21 декември](#) мерки и [продължението им от 31 декември](#) – да се надяваме първи от по-дълга серия такива – са добър знак (повече за тези мерки по-долу).

На второ място е необходимостта **да се диверсифицират групите, които ще получат подкрепа** заради енергийните цени. Компенсаторните мерки трябва да се структурират по групи потребители, за да се спази принципът да се дават според необходимостта, а не „на калпак“, както и да се избегнат обвиненията за незаконна държавна помощ. От официалното изявление на Министъра на енергетиката и от медийните коментари не става

еднозначно ясно, дали анонсираните компенсации за бизнеса от декември 2022г. ще се предоставят диференцирано или на всички поравно.

Същото се отнася и за институционалните реформи. Реформа само в една институция ще има по-малък ефект, отколкото реформа в група свързани институции.

Групи потребители, които следва да са обект на мерките

1. Битови потребители
  - енергийно бедни граждани;
  - домакинства с ниски доходи;
  - домакинства с по-ниски средни доходи.
2. Малък и среден бизнес
3. Електроразпределителните дружества в България (ЕРП) и Електроенергийният системен оператор (ЕСО)
4. Енергийно интензивни индустрии, напр. производство на торове
5. Транспортът/мобилността
6. Други икономически дейности, определени по ясни критерии

Институции/сектори, които следва да са обект на реформиране

1. Министерството на енергетиката
2. КЕВР
3. КЗК и другите институции по чл. 74п от Закона за енергетиката (ЗЕ),
4. БЕХ
5. НЕК
6. Енергийните производители с държавна собственост
7. Енергийните производители с общинска собственост
8. Управлението на водния сектор като цяло
9. Научните звена, свързани с енергетиката и водите
10. Образованието, свързано с енергетиката и водите

Мерки, отговарящи на препоръките на ЕК

Основната мрежа от мерки е зададена в насоките, описани в съобщението на Европейската комисия (ЕК) от 13.10.2021 г. „Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и подкрепа“. Допълнително изборът на мерки следва да се основава и на националните фактори, т.е. те да отразяват и решават и националните причини за кризата.

Самите насоки на ЕК включват следните групи мерки:

Незабавни мерки за защита на потребителите и предприятията

Това включва въвеждането на пределни цени и временни данъчни облекчения за уязвимите потребители на енергия или ваучери и субсидии за потребителите и предприятията.

Тези незабавни мерки могат да бъдат **частично финансирани от приходите от търгове за квоти по схемата на ЕС за търговия с емисии, от налози и данъци върху цените на енергията и от екологични данъци**. В сегашния контекст по-голям дял от приходите по схемата на ЕС за търговия с емисии от очакваното може да се използва за финансиране на непредвидените нужди от целенасочена социална помощ.

Въпреки че средствата по схемата за търговия с емисии следва да се използват основно за подпомагане на по-нататъшното намаляване на емисиите чрез инвестиции в мерки за енергийна ефективност, в енергийния преход и в иновации, насочени към чисти технологии, съгласно член 10, параграф 3 от Директивата за схемата за търговия с емисии (Директива 2009/29/ЕО) държавите членки могат да използват приходите от схемата за предоставяне на финансова подкрепа с цел преодоляване на социалните последици за домакинствата с ниски и средни доходи.

Спешно подпомагане на доходите и предотвратяване на прекъсване на връзката с енергийната мрежа

Държавите членки могат да извършват **конкретни социални плащания** в подкрепа на най-изложените на риск групи, за да им помагат при плащането на сметките за енергия в краткосрочен план, или да предвидят подпомагане за повишаване на енергийната ефективност, като едновременно с това гарантират ефективното функциониране на пазара. Това може да бъде под формата на еднократни плащания, за да се запази стимулт за намаляване на енергийното потребление и за инвестиции в икономии на енергия.

В допълнение държавите членки могат да въведат предпазни мерки за **предотвратяване на прекъсване на връзката** с енергийната мрежа или да отсрочат временно плащанията, когато потребителите срещат затруднения да плащат сметките си. В началото на

пандемията от COVID-19 няколко държави членки въведоха такива мерки¹, които понастоящем могат да бъдат удължени. Съгласно законодателството на ЕС въвеждането на регулирани цени на дребно за домакинствата в положение на енергийна бедност и уязвимите домакинства е разрешено единствено при извънредни обстоятелства и подлежи на строги условия. **Регулираните цени изпращат разнопосочни сигнали по отношение на инвестициите в производството и лишават потребителите от правомощия.**

Въз основа на миналогодишната препоръка относно енергийната бедност **Еврокомисията ще прикани представители на държавите членки и енергийните регулатори да обсъдят как най-добре да бъдат защитени уязвимите потребители.** Това ще даде възможност на държавите членки да обменят добри практики и да се съсредоточат повече върху мерки за справяне с енергийната бедност съгласно съответните политики на ЕС като енергийната ефективност и санирането на сгради.

Така, в рамките на тази група дейности, държавите могат:

- **да предвидят ограничени във времето мерки за компенсиране и пряко подпомагане на крайни потребители в положение на енергийна бедност,** включително групи, изложени на риск от енергийна бедност, например чрез предоставяне на ваучери или плащане на части от сметката за енергия, като тези мерки ще се финансират, наред с другото, от приходи от схемата за търговия с емисии;
- **да въведат и/или да запазят в сила предпазни мерки за предотвратяване на прекъсване на връзката с енергийната мрежа** или да отсрочат временно плащанията;
- **да обменят най-добри практики** и да координират помежду си мерки посредством Координационната група по въпросите на енергийната бедност и уязвимите потребители към еврокомисията.

Данъчно облагане

Данъците и налозите осигуряват приход, с който да се компенсират най-уязвимите домакинства и да се преодолее енергийната бедност, като **същевременно се осигуряват стимули за инвестиции във възобновяеми източници на енергия и за подпомагане на екологичния преход.**

---

1 Временно спиране на процедурата за прекъсване на връзките с енергийната мрежа заради неплатени сметки. Редица енергийни дружества стартираха доброволни инициативи за подпомагане на потребителите, например въвеждане на договорености за разсрочено плащане и политика на непрекъсваемост на връзката с енергийните мрежи.

Директивата за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията позволява на държавите членки да освобождават от данъчно облагане или да прилагат намалена данъчна ставка за облагане на електроенергията, природния газ, въглищата и твърдите горива, използвани от домакинствата. Държавите членки могат да прилагат освобождаванията от данъчно облагане или намаляванията на нивото на данъчно облагане пряко посредством диференцирани данъчни ставки или чрез възстановяване на цялата или част от сумата от данъчно облагане. **Намалените ставки** трябва да бъдат целенасочени и да не водят до нарушаване на пазара. Държавите членки могат да решат да приложат намалени ставки на ДДС за енергийните продукти.

Някои държави членки използват допълнителните данъчни приходи за предоставянето на еднократна компенсация за уязвимите домакинства. Други използват част от приходите от екологични данъци, за да финансират системите за социална закрила. Държавите членки, в които налозите за субсидии за производство на енергия от възобновяеми източници съставляват значителен дял от цената на дребно на електроенергията, могат да обмислят възможността за финансиране на такива политики с публични приходи, различни от сметките за електроенергия. Ползата от това е, че уязвимите потребители ще бъдат освободени от задължението да плащат значителна част от сметката си за енергия.

В този пакет държавите могат:

- **да намалят данъчните ставки за уязвимото население** за ограничено време и целенасочено;
- **да обмислят възможността схемите за стимулиране на възобновяеми енергийни източници** да се финансират не от налози, а от източници, които не са свързани със сметката за електроенергия.

Държавна помощ

Мерките от общ характер, които помагат поравно на всички потребители на енергия, не представляват държавна помощ. Такива неизбирателни мерки могат например да бъдат под формата на намаляване на данъците или налозите или по-ниска цена за доставката на природен газ, електроенергия или централно отопление. Доколкото държавната намеса се определя като помощ, тези мерки могат да се считат за съвместими с правилата за държавната помощ, ако отговарят на определени изисквания. Например държавите членки могат да въведат помощ под формата на намаляване на хармонизираните екологични данъци до минимумите, определени в Директивата за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията, без предварително да уведомяват Комисията за това.

За да се помогне на предприятията или промишлените отрасли да се адаптират своевременно и да участват пълноценно в енергийния преход, могат да се използват по-целенасочени мерки за подпомагане. Спазването на правилата за държавната помощ и международните правила за субсидиите ще гарантира, че тези мерки не нарушават неоправдано конкуренцията, нито предизвикват разпокъсване на вътрешния пазар. Предоставянето на помощ трябва да бъде неутрално по отношение на технологиите и да не води до дискриминирането на предприятия в сходна ситуация. Освен това то трябва да не застрашава ефикасността на съществуващите пазарни механизми (в това число схемата на ЕС за търговия с емисии), **както и да съответства на общите цели за декарбонизация и на целите, съдържащи се в националните планове по енергийните въпроси и климата.**

Необходимо е **да се насърчават дългосрочните споразумения за закупуване на енергия от възобновяеми източници.** Те могат да донесат ползи както за потребителите на електроенергия за промишлени цели, така и за производителите на енергия от възобновяеми източници. Става въпрос за дългосрочен договор между производител и купувач на електроенергия, които се договарят помежду си да купят и продадат определено количество електроенергия от възобновяеми източници на определена цена, договорена за по-дълъг период от време. Тези споразумения дават сигурност на производителя за определен приход, докато потребителят, от своя страна, се възползва от стабилна цена на електроенергията. Еврокомисията ще работи с държавите членки, за да улесни създаването на по-широк пазар за споразуменията за закупуване на енергия, произведена без въглеродни емисии, отвъд големите предприятия, като се включат и МСП, например чрез обединяване на потребностите на крайните потребители, преодоляване на съответните административни пречки или предоставяне на стандартни договорни клаузи. В краткосрочен план съпътстващи мерки, като намиране на партньори, осигуряване на стандартни договори и отстраняване на риска чрез финансовите продукти InvestEU, могат да спомогнат за навлизането на такива споразумения.

Така, в тази група мерки, държавите членки биха могли:

- да предприемат **мерки за намаляване на разходите за енергия за всички крайни потребители на енергия;**
- да предоставят **помощ на дружества или отрасли за преодоляване на кризата** при пълно спазване на рамката за държавната помощ, като същевременно използват, когато е уместно, възможността за гъвкавост, предвидена в рамката, и насърчават прехода към прекратяване на употребата на изкопаеми горива;
- да улеснят **по-широкия достъп до споразумения за закупуване на енергия от възобновяеми източници** отвъд големите предприятия, като се включат и МСП, например чрез обединяване на потребностите на крайните потребители в съответствие с правилата относно конкуренцията; - да окажат подкрепа за споразумения за закупуване на енергия посредством съпътстващи мерки, като намиране на партньори, осигуряване на стандартни договори и отстраняване на риска чрез финансовите продукти InvestEU.

Засилване на надзора на пазара

В настоящия контекст на високи цени е по-важно от всякога рисковете за сигурността на доставките да се предвидят и да се гарантират прозрачността и целостта на функционирането на пазарите, като се разсеят опасенията за манипулативни практики или злоупотреби, включително по отношение на случващото се понастоящем. Това изисква мобилизиране на всички начини за мониторинг и правоприлагане на пазара, с които ЕК разполага, в сътрудничество с държавите членки. ЕС разполага със силен и стабилен инструмент, чрез който може да се установи манипулиране на пазара — Регламента относно интегритета и прозрачността на енергийния пазар (REMIT). **С REMIT се създават условия за повишаване на прозрачността и интегритета** и в крайна сметка се защитават интересите на дружествата и потребителите.

Комисията:

- **ще разследва индикациите за евентуално антиконкурентно поведение** на енергийния пазар;
- ще изпрати искане до **ESMA** да засили още повече мониторинга на развитията на европейския пазар на въглеродни емисии;
- ще гарантира за ефективното прилагане на REMIT съвместно с Агенцията на Европейския съюз за сътрудничество между регулаторите на енергия (ACER) и националните органи.

Участие на международни партньори

Като се има предвид глобалният характер на настоящия скок на цените, международното сътрудничество в областта на доставките, преноса и потреблението на природен газ може да спомогне за контролирането на неговите цени. Комисията води диалог с основните държави — производители и потребители на природен газ, за да улесни търговията с природен газ. Целта на диалога с нашите международни партньори е да се повишат ликвидността и гъвкавостта на международния пазар на газ, за да се осигурят достатъчни и конкурентни доставки на природен газ.

Европейската комисия:

- ще засили **международните си дейности в областта на енергетиката**, за да се гарантират прозрачността, ликвидността и гъвкавостта на международните пазари;
- ще представи **в началото на 2022 г. международна стратегия за ангажираност в областта на енергетиката**, в която, наред с другото, ще бъдат разгледани действията, необходими за гарантиране на сигурността и конкурентоспособността на международните енергийни пазари по време на текущия енергиен преход.

Всяка от тези мерки (без тези, които са в обхвата на дейността на еврокомисията) може да бъде конкретно приложена от България, за което ще стане дума по-надолу.

Средносрочни мерки на ЕС

Те са разработени главно за Европейската комисия, но в някои от тях е необходимо активното участие на страните, които ще се възползват от тяхното прилагане. Мерките включват:

1. Капацитет за съхранение и устойчива енергийна система в ЕС. Тук влизат серия от мерки, свързани с капацитета за съхранение на газ на територията на ЕС, оценка на рисковете на пазарите на електроенергия и газ и т.н. България би могла да се възползва от разработването на ориентирано към бъдещето **съхранение на енергия** като ключов инструмент за гъвкавост както за кратко- до средносрочни възможности за съхранение (например оптимизация на потреблението и батерии), така и за дългосрочни такива (например водород);
2. Подкрепа за справедлив преход и защита на крайните потребители. Тук влизат Препоръката на ЕК, „Fit to 55“, Социалният фонд за климата, улесненият достъп до информация за потреблението на енергия, възможностите за намаляване на разходите при потребление и за смяната на доставчиците с цел да се намалят цените. По-специално държавите-членки могат:
  - **да подкрепят овластяването на потребителите**, като им предоставят информация и възможности за участие в енергийния пазар при по-добра защита и по-силна позиция във веригата за доставки на енергия;
  - **да назначат доставчик от последна инстанция** в случай на излизане от пазара или неуспех на даден доставчик;
  - да подсилят допълнително ролята на потребителите на енергийния пазар, като допринесат за подобряване на реакцията на потреблението и като им дадат възможност да произвеждат собствена електроенергия посредством индивидуални договорености за **енергия от възобновяеми източници и енергийни общности**.
3. Увеличаване на инвестициите в енергия от възобновяеми източници и в енергийна ефективност. По-специално държавите членки могат:
  - **да ускорят провеждането на търгове за енергия от възобновяеми източници** и да осигурят бързото и цялостно изпълнение на съответните инвестиции по линия на **Фонда за възстановяване и устойчивост**;
  - **да ускорят издаването на разрешителни**, като намалят продължителните и сложни процедури за издаване на разрешителни, които са една от най-големите пречки пред развитието и внедряването на инфраструктура за чиста енергия;
  - **да увеличат производството на оборудване за възобновяеми енергийни източници**, което е друг решаващ фактор за ускоряване на въвеждането на възобновяеми енергийни източници;
  - **да увеличат инвестициите в енергийна ефективност и в енергийни характеристики на сградите**, което намалява потреблението на енергия и разходите за енергия и намалява натиска върху енергийните пазари;

- **да увеличат инвестициите в трансевропейски мрежи** въз основа на проекти от общ интерес, за да се избегне ограничаването. Тези проекти предвиждат изграждане на междусистемни връзки и съоръжения за съхранение, премахване на трудностите на национално равнище и модернизирани преносните и разпределителните мрежи.

От своя страна еврокомисията:

- **ще издаде през 2022 г. насоки за ускоряване на процедурите за издаване на разрешителни** за енергия от възобновяеми източници и ще продължи да работи в тясно сътрудничество с националните администрации за идентифициране и обмен на добри практики;
- ще започне работа в началото на 2022 г. по разработването на мрежов кодекс за гъвкавост на търсенето;
- ще приключи преразглеждането на **Насоките за държавната помощ в областта на околната среда и енергетиката** с цел да улесни постигането на целите на Европейския зелен пакт при най-ниски разходи, като се улеснят инвестициите в енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници;
- ще продължи да подпомага държавите членки да използват по най-добрия начин наличните финансови ресурси в бюджета на ЕС и NextGenerationEU.

***

Така очертаната рамка от възможни спешни и средносрочни мерки, както на държавите, така и за Комисията, откриват възможности за голям набор от конкретни мерки, които имат за цел **едновременно** да подкрепят гражданите и бизнеса да се справят с кризата и да продължат пренасочването на енергетиката към декарбонизация.

*Мерките, които следват не представляват изчерпателен списък на всички възможни предложения. Нашата цел е да посочим поне част от тях, така че да бъде улеснен анализът на възможностите за тяхното прилагане, както и ползите и рисковете от всяка една от тях. Те са взети от различни източници, **включително Приложение № 3 към Споразумението между партиите и коалициите в управляващата 4-странна коалиция**. Мерките са насочени към съкращаване времетраенето на мораториума, така че да се възстанови пазарната логика като същевременно се изчистят изкривяванията и манипулациите на търговията с електроенергия. За целта е необходимо да се инициират спешни действия в няколко посоки.*

Данъчни облекчения

Премахване на акциза и сваляне на ДДС на електроенергията на 5% (чл. 99 от Директивата за ДДС). Подобна мярка ще има ефект върху **всички потребители** на електроенергия, а индиректно – и върху цените на водните услуги.

Предоставяне на финансовата помощ за фирмите **без начисляване на данък печалба**, каквато е практиката досега. Досегашната подкрепа със 110 лв/МВтч показва, че тя се облага с данък печалба и около 6,5% от помощта се връща отново в бюджета. Смятаме, че има смисъл тази помощ да се предоставя на бизнеса без да бъде вторично облагана с корпоративен данък.

Финансово подпомагане за енергийни разходи и подпомагане с енергия

Краткосрочни

Като цяло приветстване предложените на 21.12.2021 г. мерки за периода декември 2021 – март 2022 г., в частност:

- компенсацията за бизнеса, изчислявана по формулата: 70% от разликата в цените, но не повече от 30% от средномесечната цена;
- компенсацията за ЕСО и ЕРО-тата;
- компенсациите за потребителите на природен газ на регулирани цени – топлофикации и крайни снабдители.

Трябва обаче да подчертаем, че така предложена, без диверсификация на получателите по определени критерии, мярката за компенсиране на бизнеса, крие сериозни рискове, свързани с подкрепата за компании и сектори, нарушавали правилата за използване на публични средства (като резултат – некачествено изпълнение на проекти, по-малко данъчни приходи, корупция), на големи длъжници на НАП и т.н.

Спешността на мерките изглежда не е дала възможност за разделяне на икономическите субекти по специфични групи. Затова като следваща мярка трябва да се създаде методика за определяне на такива групи, която да използва обективни или поне логически обосновани критерии. Например такива, свързани със секторното приоритизиране в рамките на основните национални стратегически документи и цели, реформите във всеки сектор (декарбонизация, замърсяващи производства), ангажименти за извършване на инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ за собствени нужди от икономическите субекти, задълженията към фиска и т.н.

По същият начин рискове крие подкрепата за топлофикациите. Ясно е, че особено „Топлофикация – София“ ЕАД не може да бъде оставена да фалира **сега**, а поради кризата, дружествата, свързвани с Христо Ковачки, също си позволяват определени „волности“ (замърсяване на въздуха, изгаряне на нерегламентирани горива и т.н.), но това не означава, че към тях не могат да се приложи определен натиск да предоставят информация за реалните си разходи и реалната ефективност. Топлофикационните дружества трябва да станат обект също така на засилени проверки, ревизии, анализи за наличието на кръстосано субсидиране и ефективността на формулата за изчисляване на високоефективното производство на енергия по комбиниран способ.

Въпреки досега предвидените мерки, смятаме, че следните краткосрочни мерки могат да бъдат обмислени и приложени.

За всички потребители:

- започване на преговори с ЕК за възможностите за ограничаване на износа на ток в определени моменти, извън условията на форсмажор, за да се гарантират необходимите за вътрешния пазар количества на достъпни цени чрез съответната дерогации.

За битовите потребители:

- схема за подпомагане на енергийно бедни граждани и домакинства с ниски доходи с определено количество „безплатна“ електроенергия на месец;
- възможност за плащане на равни вноски и изравнителна сметка на битовите потребители на електроенергия на годишна база и спиране на доставките на електроенергия едва след трета неплатена месечна сметка;
- други адекватни мерки.

За държавни и общински институции:

За държавни и общински учреждения, които предоставят публични и социални услуги (училища, детски градини, специализирани болници и др.): разликата между това, което плащат и това, което е заложено да бъде изравнено първо от техните бюджети и след това, което остане от централния бюджет, като се гарантира нормалната им дейност (*да не се получи, че целият бюджет ще отиде за енергия и няма да останат средства за дейността им*) – постигнато съгласие.

За бизнеса:

- Диференциране на бизнеса по групи за подпомагане
- Лимит на компенсациите и самоучастие на собствениците с лични активи (напр. продажба на луксозни активи и използване на средствата за покриване на сметките за енергия)
- Компенсации срещу задължения за инвестиции в енергийна ефективност и ВЕИ за собствени нужди
- Промяна на правилата на търговия на борсата в посока възможност за дългосрочни договори с производители на ВЕИ

Средносрочни

- спешно (**до средата на 2022 г.**) финализиране дефиницията за „енергийна бедност“;
- до края на 2022 г. – изготвяне на 5-годишен план за преодоляване на енергийната бедност чрез:
  - промяна на енергийните помощи чрез замяната (брикети, въглища, дърва) или намаляването (електричество, топлинна енергия) на предоставяните досега енергийни ресурси с инвестиции за енергийна ефективност и ВЕИ за собствени цели.
  - други механизми за преодоляване на енергийната бедност.

Проверки за нарушения, манипулиране на пазара и др.

Необходимо е спешно да започнат проверки за нарушения при търговията с електроенергия и природен газ, за да се пресекат лошите практики, манипулирането на пазара и спекулата. Тези проверки, ще имат положителен ефект за дисциплинирането на всички играчи на пазарите на енергия и ще бъдат реален израз на загриженост за потребителите. По-специално:

- Още преди персоналните промени е необходимо КЕВР да бъде задължена² да започне незабавно изпълнението на задълженията си по чл. 21, т. 41а и 41б от ЗЕ както следва:
  - БНЕБ трябва незабавно да бъде подложена на детайлни проверки за нарушения на Регламента РЕМИТ³ назад във времето. Следва да бъдат проверени и различните сигнали, налични в публичното пространство, за манипулиране на пазара, които се свързват с определени производители, търговци и потребители на електроенергия, както и с имена на конкретни представители на изпълнителната власт.

---

2 Чрез Решение на МС или на Народното събрание или по друг законово подходящ начин.

3 Р е г л а м е н т (Е С) 1227/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 г. относно интегритета и прозрачността на пазара за търговия на едро с енергия (REMIT).

- В същото време, предвид изключителността на ситуацията, е добре да се намери начин за провеждането на дългосрочно ежедневно наблюдение дейността на БНЕБ за нарушения на РЕМИТ, така че да се гарантира, че всякакви опити за манипулации на пазара, ще бъдат своевременно хващани и пресичани.
- Специални проверки са необходими в още две направления:
  - разкриване и санкциониране на незаконна (без лиценз) търговия с електроенергия, каквито сигнали има за конкретни обекти (напр. МОЛ-ове), които препродават електроенергия на своите наематели. Подобен проблем е на път да възникне и с индустриалните зони, но това е тема на отделен разговор.
  - едностранни промени в договорите за търговия с електроенергия във вреда на клиентите.
- Ревизии на всички държавни производители на енергия и оператори на мрежи, БЕХ, НЕК, „Турски поток“, Фонд СЕС, енергийните търговци и БНЕБ.
- Анализ на причините за големия брой бюджетни организации, които получават енергия от платформата на доставчика от последна инстанция и предприемане на съответните действия спрямо получените резултати.

Институционални промени

КЕВР:

- *Смяна на членовете:* Правителството трябва спешно да инициира **смяна** на членовете на КЕВР, чийто мандат е изтекъл. Необходимо е да се потърси законова възможност за смяна **и на останалите членове** на КЕВР, и ако такава бъде намерена – да се приложи.
- *Промени в ЗЕ с цел повишаване контрола по Регламент 1227/2011 (РЕМИТ):* Министерският съвет следва да **подготви**, а Народното събрание – да приеме **промени в ЗЕ**, свързани с подобряване контрола по РЕМИТ. Някои от тези промени включват:
  - Допълване списъка на лицата, които могат да сезират КЕВР за нарушения на чл. 3 и 5 от Регламент 1227/2011, (чл. 74а, ал. 1) със сдружения на потребители и граждански организации, които имат дейности, свързани с развитието на енергийния сектор.
  - В същия чл. 74а да се уреди възможността КЕВР да се самосезира за започване на проверки за нарушения на чл. 3 и 5 от Регламент 1227/2011.
  - Въвеждане на процедури за постоянно ежедневно наблюдение на борсовите сделки в кризисни ситуации.
  - Промяна в чл. 74а, ал. 8, така че решенията на КЕВР, свързани с предварителното проучване и установяването на нарушенията по чл. 3 и 5 по РЕМИТ да бъдат публикувани на сайта на Комисията, а протоколите от заседанията да бъдат достъпни при наличието на преобладаващ обществен интерес.
  - Чл. 74ж, следва да се промени така, че да се гарантира, че няма да се „отвори“ политически или съдебен „чадър“ над проверяваните лица и събраните доказателства ще бъдат използвани в производството. Тук се включват отпадане на възможността за обжалване на определенията на АССГ по ал. 3 и 4 пред ВАС за проверки на място, както и увеличаване броя

на лицата от КЕВР (освен председателя), които могат да подават искане до АССГ за извършване на проверка на място.

- В чл. 74з следва да се укаже какъв е „подходящият начин“ за запечатване на иззетите електронни документи, цифрови и електронни доказателства и т.н., така че те да не бъдат изгубени или повредени, заради неправилно избран „подходящ начин“ от лицето, което ги изземва.
  - В същия член, ал. 5, да се уточни какви са обстоятелствата, при които проверяваното лице има право да изисква връщането на оригинални иззети документи преди да е влязло в сила решението на комисията по чл. 74н.
  - Необходимо е да се създаде задължение на КЕВР да публикува решенията си по чл. 74н, 224г, 224д, 224е и 224ж.
  - Необходимо е да се предвиди санкция за особено тежки случаи на манипулиране или опити за манипулиране на пазарите на електроенергия и природен газ да се отнемат правата на виновните физически лица за участие в търговията с енергия за цял живот, а замесените юридически лица да бъдат ликвидирани, като имуществото и финансите им се отнемат в полза на бюджета.
- *Актуализиране на санкциите:* Необходимо е също да се промени и Методиката за определяне на санкциите и глобите, налагани по чл. 224г от ЗЕ и др., така че да се завишат имуществените санкции и налаганите глоби по съответния член.
  - *Проверка на собствеността и мерки срещу прането на пари:* Отделно е необходима проверка на реалната собственост на всички търговци на енергия на БНЕБ, вкл. чуждестранните. Интересен факт е, че търговците на енергия не са задължени лица и не са обект на Закона за мерките срещу изпирането на пари, въпреки сравнително лесните възможности за пране на пари, които дава борсовата търговия с електроенергия и природен газ.

В **средносрочен** план е необходимо промените в Комисията да продължат с изменения в законодателството, насочени към прецизиране на нейната структура и функции, които да гарантират истинската ѝ независимост от партийни интереси, възел от каквито в момента е КЕВР. Това може да се случи чрез промяна на ЗЕ, но ние предлагаме създаването на ново законодателство за КЕВР (условно наречено „Закон за енергийните и водните регулатори“). То следва да реши няколко въпроса:

1. Концептуален – дали КЕВР да остане единна структура или да бъде разделена на отделни регулатори – енергиен и воден. Нашите проучвания показват, че и двете решения имат положителни и отрицателни страни. В голямата си част този въпрос е свързан с изработването на модерна концепция/стратегия за адекватно управление на водите в условия на настъпващите климатични промени.
2. Намаляване на регулаторните функции в енергетиката.
3. Засилване на контролиращите функции в енергетиката и във водния сектор. Тук се включва и набирането, обучението и използването на адекватен персонал с контролни функции и специфични разследващи функции, както и вътрешен независим контрол в самата комисия (комисии).
4. Прецизиране взаимодействието на КЕВР (или двата отделни регулатора) с другите институции, с които следва да си взаимодействат при изпълнението на техните контролни функции по силата на сегашния чл. 74п от ЗЕ: МВР, МинФин, КФН, КЗК, КЗП и с компетентните органи на съдебната власт.
5. Стартиране, при пълна прозрачност, на разследвания за картелни практики в енергетиката от страна на КЗК, чрез смяна на състава и увеличаване на експертния потенциал на регулатора.

Серия от промени са необходими и за Министерството на енергетиката, което трябва да промени цялостната си мисия и визия как да ръководи сектора, както и за топлофикационните дружества за централно отопление – сектор с огромни проблеми и необходимост от дълбоки реформи. От „Зелен закони“ сме готови да сътрудничим за намиране на най-добрите решения и в тези направления.

Накрая, важно е да се отбележи, че „цената на въглеродните емисии от схемата за търговия с емисии предоставя ключов стимул за преминаване към по-евтина енергия от възобновяеми източници, по-голяма енергийна ефективност и сгради с по-добри енергийни характеристики, както и към източници на енергия с ниски въглеродни емисии, което в по-дългосрочен план допринася за по-ниски цени на едро и намаляване на уязвимостта на глобални сътресения като сегашното“.⁴ Ето защо ключов фактор за преодоляване на кризата и за успешни реформи в българската енергетика е разбирането, че решенията трябва да са насочени за постигане на целите на „Зелената сделка“ и справедливия енергиен преход, а не да се правят опити дългосрочните цели да се отлагат под прикритието на „спешността“ и „кризата“.

---

4 Съобщението на ЕК 13.10.2021 г.